

هُوَ الْعَلِيمُ

شرح حدیث

عَنْوَانِ بَصِيرِي

مجلس یکصد و هشتاد و یکم

سید محمد حسن طهرانی

أعوذ بالله من الشيطان الرجيم

بسم الله الرحمن الرحيم

و صلى الله على سيدنا و نبينا أبي القاسم محمد

و على آله الطيبين الطاهرين و اللعنة على أعدائهم أجمعين

الحمد لله که ماه مبارک رمضان فرا رسید و دعوت الهی برای بار دیگر شامل حال ما شد، قدر این ماه را اولیاء خدا می دانند و آنها می فهمند که در این ماه چه خبر است و چه مسائلی در این ماه خداوند برای ما بندگاناش در نظر گرفته است.

جداً عجیب است، عجیب است دیدگاهی که اهل ظاهر نسبت به این تکالیف دارند و دیدگاهی که اولیاء و اهل باطن در اینجا دارند، بین زمین و عرش خدا فاصله است! یعنی تفاوت بین اینها و بین آنها همان تفاوت در مدرکات است که بین زمین و عرش اختلاف و فاصله است.

وقتی که ماه رمضان می آید اهل ظاهر این را یک تکلیف و یا به عبارت دیگر یک تحمیل تلقی می کنند! خب دیگر چکار کنیم؟! از ناحیه خدا آمده است! و تکلیف است و چاره ای نداریم! یک ماه صبر کنیم به هر جان کنندی که هست، به هر مشقتی که هست، مجبوریم! و اگر انجام ندهیم خلاصه خطاب و عتاب و عقاب و چوب و فلک در کار است! این دیدگاه اهل ظاهر است با تصور خوشبینانه نسبت به آنها که بالاخره این یک ماه تمام می شود و می رود.

ما یک وقت در مکه بودیم در همان زمان مرحوم آقا که به اتفاق چند نفر از دوستان مشرف شده بودیم ظاهراً همان سالهای آخر حیات ایشان بود، بله، بله سالهای آخر بود که من مشرف شده بودم به قم، بله، یک نفر آن جا از دوستان بود در مدینه صحبت می کردیم و خلاصه راجع به این که بالاخره باید استفاده کرد از این ایام، در این ایام فرصت را غنیمت شمرد، که دیگر ممکن است توفیق برای انسان حاصل نشود، بعد یکدفعه دیدیم که این آقا خودش درآمد گفت بله اتفاقاً همین طور است ما هم با آن هم اتاقی که بودیم همین را می گوئیم، می گوئیم بالاخره تمام می شود! می رویم سر زن و بچه خودمان! می رویم! تمام می شود این چند روز و خلاصه می گذرد، می گذرد...!! خنده مان گرفته بود از این "بالاخره تمام می شود می رویم سراغ زن و بچه، صبر کنید! به آن هم اتاقیها دلداری می دهم صبر کنید یک چند روزی دیگر تمام می شود و می رویم...."

حالا شما این دیدگاه را نگاه کنید بگذارید پیش دیدگاه امام مجتبی علیه السلام که بیست و پنج بار به مکه مشرف می شوند که بیشتر آن با پای پیاده بوده، این را بگذارید در کنار دیدگاه موسی بن جعفر علیه السلام که شقیق بلخی آن داستان را با آن حضرت در راه دارد و از حالات آن حضرت حکایتها دارد این را بگذارید پیش آن دیدگاهی که می گوید اگر انسان تمام عمر خود را در راه حرکت به مکه بگذراند و در آخر عمر به مکه

برسد یعنی وقتی که حج بر او واجب می‌شود - البته با آن کیفیت استطاعتی که خب تفاوت می‌کند با سایر دیدگاه‌ها و با سایر انظار و آرای که در باب مقدمه و جویبه که حصول استطاعت است مطرح است - اگر شخصی از موطن خود حرکت کند و در آخر عمر به مکه برسد این به مقصد رسیده است و کار زیادی را انجام نداده، این دیدگاه را بگذارید پیش آن دیدگاهی که می‌گوید و می‌فرماید که اگر کسی برای زیارت علی بن موسی الرضا از آن طرف کره زمین حَبَوّاً عَلَى التَّلَجِ¹ - خودم با گوش خودم شنیدم - روی یخ سینه خیز بیاید تا به زیارت مرقد مطهر آن حضرت مشرف شود کاری انجام نداده، کاری انجام نداده، درست، آن وقت می‌فهمیم که تفاوت در مراتب به چه گونه است و تفاوت در افکار به چه گونه است، به چه نحو است و تفاوت در مدرکات به چه گونه است، مدرکات به چه نحو است.

من خود تجربه‌ای داشتم، ماه مبارک رمضان را در خدمت بزرگان اولیاء، چه مرحوم والد چه غیر آنها و مسائلی را که از آنها می‌دیدیم و می‌شنیدیم واقعا به نحوی است که فقط حسرت آن را می‌توانم الان داشته باشم نسبت به ماه مبارک رمضان فقط حسرت آن حالات و آن تصورات را داشته باشم. بزرگان برای حلول ماه رمضان بی تابی می‌کردند، می‌دانید یعنی چه؟ می‌گفتند چرا نمی‌آید؟ چرا ماه رمضان نمی‌آید؟ چه می‌فهمیدند آنها که این گونه در این وضعیت بودند؟ چه احساسی داشتند؟ چه احساسی داشتند؟

بنده خودم در یک مجلس افطاری بودم که حدود 50 نفر یا بیشتر از اهل علم، اسم نمی‌برم حالا دیگر مال کجا و چی همین قدر سربسته و در بسته که در میان آنها علما و فقها و مجتهدین و و چه عرض کنم؟ در مجلس افطار شب 16 یا 17 بود، نمی‌دانم، می‌گفتند هوا گرم است آقا! ده روز صبر کنید تمام می‌شود!! دیگر تمام می‌شود، دیگر راحت می‌شویم!! راحت می‌شویم!! می‌گفتند راحت می‌شویم!! که من که سنم آن موقع حدود 14 یا 15 ساله بود یک بچه 14 یا 15 ساله بودم داشتم از تعجب شاخ درمی‌آوردم که دارم چه می‌شنوم، اینها را ببین! شانزده هفده روز از ماه رمضان گذشته یک خرده تشنگی و عطش و فلان آقا این حرفها صبر کن راحت می‌شویم!! چه خبر است نق می‌زنی؟ چه خبر است؟ یا آن کسی که وقتی ماه رمضان می‌خواهد تمام بشود - استاد مرحوم آقا- ماتم می‌گیرد ای وای ماه رمضان دارد تمام می‌شود، چقدر فرق بین این انظار است؟ چقدر فرق است؟ این چه می‌فهمد و او چه می‌فهمد؟ او چه درک می‌کند و آن چه درمی‌یابد؟ آن چه احساسی دارد....

بله بالاخره هم آنها به حمدالله از عقلای قوم هستند و هم اینها. اگر عقلی باشد خب بالاخره در اینها [اولیا و عرفای الهی] هست بالاخره اگر یک عقلی وجود داشته باشد در اینها است.

چه برداشتی است که وقتی ماه رمضان تمام می‌شود به شکرانه این ماه به عتبات عالیات مشرف

می شدند و مشاهد مشرفه را زیارت می کردند و حتی مزار فرزندان آنها را هم زیارت می کردند به شکرانه این که در این ماه مظفر و پیروز به در آمدند و از این مهمانی الهی بهره مند شدند، چه گیرشان آمده بود؟ اینها چه گیرشان آمده بود؟ چه به دست آورده بودند؟ اینها دکور بوده؟ دکور بوده؟ آن کسی که در عالم تنهایی خودش حرکت می کند وقتی که به این جاها می رود به کسی نمی خواهد نشان بدهد، کسی از احوال او مطلع نیست که بخواهد دکوربازی و تئاتر دریاورد برای من و شما، پس چه بوده؟ قضیه بیخود نیست که رسول خدا صلی الله علیه و آله می فرماید: **فَإِنَّ شَقِيَّ مَنْ حَرَّمَ رِضْوَانَ اللَّهِ فِي هَذَا الشَّهْرِ الْعَظِيمِ**، شقی یعنی آن کسی که پرده قساوت و ندای دورباش بر دامن او افتاده است و قلب او را فراگرفته و از رحمت خدا محروم شده این را می گویند شقی، راجع به ابن ملجم داریم دیگر اشقی الاولین و الآخرين شقی ترین اولین و آخرین کسی که از رحمت خدا به دور است و دیگر بین او و بین خدا فاصله افتاده خدا کاری به او ندارد شقی به کسی گفته می شود، - کلام رسول خدا است - که در این ماه از رحمت خدا محروم باشد، این دیگر خیلی باید عجیب باشد، خیلی باید عجیب باشد، مثل آبی که دارد از یک جا می ریزد، آبخاری است دارد از یک جا می ریزد و شخصی از زیر آن آبشار دارد عبور می کند ولی آبشار او را خیس نمی کند!! مگر می شود؟ مگر می شود؟ آدم یک دوش باز باشد از زیر آن رد بشود خیس می شود، سر تا پای او، حالا یک آبشار دارد می ریزد به چه وسعت، آبشار نیاگارا دارد می آید و این هم دارد از زیر آن رد می شود مگر می شود خیس نشود؟ ماه رمضان این است، ماه رمضان ماهی است که خدا همه آبهای آسمان را ول کرده پایین دارد می آید، آبشار دارد می آید، آن وقت کسی که خیس نشود، تر نشود، از این آب به او نخورد، این آدم است؟ به این می شود گفت آدم؟ این باید چکار کند؟ در یک همچنین وضعی که خدا به این نحو برای او در رحمت را باز کرده و این محروم آمده و رفته این جا است که تعبیر خیلی تعبیر تند است حضرت می فرماید **فَانِ الشَّقِيَّ**، شقی یعنی کسی که اصلاً تمام درهای رحمت به روی او بسته است و هیچ امیدی به او نیست، هیچ روزنه ای نیست، این کسی است که بیاید و این ماه را بگذراند و مشمول رحمت خدا نشود، در دلش احساس نور نکند، در دلش تغییر مشاهده نکند، نسبت به اول ماه در خود سبکی نبیند، در خود نشاط عبادت نبیند، در خود سنگینی احساس کند، عجب بدبختی است، عجب بیچاره ای باشد، چقدر باید بیچاره باشد، چقدر باید بدبخت باشد، بله این است دیگر معنایش، اگر در سایر ماهها ما می رفتیم در می زدیم و در می کوبیدیم، یا الله می گفتیم، ولی در این ماه درها باز شده و ما را هل می دهند، شقی کسی است که جلوی هل دادن را دارد می گیرد، نه این که خودش بخواهد هل بدهد، به عکس ماههای دیگر، یعنی دارند هلش می دهند این هی دارد ممانعت می کند، هی دارد ترمز می زند، هی دارد ترمز می زند.

یک وقت من این قضیه را نقل کرده بودم که مرحوم آقا می فرمودند که یک گروهی در یک زمانی رفته بودند برای حج در آن ایامی که درب کعبه را باز می کنند و کعبه را شستشو می دهند و معطر می کنند خب

عده‌ای را آن جا راه می‌دهند می‌برند در همان بیت درب را باز می‌کنند افراد می‌آیند، از مسئولین، از همان حکام، آنجا می‌آیند برای این مسئله، عده‌ای از این جا رفته بودند در همان زمانهای سابق، خیلی سابق، خب در میان اینها افرادی بودند که اینها به حسب ظاهر سر و وضع خوبی نداشتند، وضعیت اینها وضعیت مناسبی نبوده، اوضاع و احوالشان اوضاع و احوالی نبوده، اهل نماز نبودند، اصلا اهل عبادت نبودند، کار خلاف می‌کردند، افراد همچنین خیلی علیه السلامی به قول ما نبودند، یک شخص نقل می‌کرد می‌گفت من خود شاهد بودم که وقتی که وارد این مکان مقدس شدیم یک مرتبه نفهمیدیم چه شد که یک حالتی آمد بر همه عارض شد و همه را در خود گرفت به نحوی که همه از خود بیخود شده و شروع کرده بودند به گریه و زاری و عجیب این جا که بعضی از آن افرادی که ما باور نمی‌کردیم اینها مشمول رحمت خدا بشوند و مشمول اینها بشوند حال آنها از همه بدتر بود می‌گفت خودم شاهد بودم می‌دیدم همه اینها سرشان را همین طور هی با سر از عقب می‌زدند به دیوار کعبه و حالیشان نبود، گفتیم خدایا چکار داری می‌کنی، نگاه کن این را، نگاه کن، این را نگاه کن!! اینها را چه وضعی است؟ چه داستانی است؟ چه حکایتی است که ما داریم می‌بینیم؟

خب ببینید رحمت خدا به این نحو است. درست، این یک قضیه، یک شخص دیگری به خود من می‌گفت این دیگر مربوط به خود بنده است، می‌گفت یک نفر برایش تعریف کرده بود که در یکی از همین سفرهایی که مشرف شده بود به حج -خنده‌ام می‌گیرد واقعا از چه مسائلی چه چیزهایی همین قضیه تکرار شده بود نمی‌دانم روز هشتم است یا روز نهم است که این مراسمی هست و کعبه را تنظیف می‌کنند با گلاب و اینها و خلاصه ظاهرا روز هشتم باید باشد یا هفتم یا هشتم - می‌گفت رفته بودیم در آن جا و بعضی‌ها آمده بودند خب لباس لباس احرام نبود لباس عادی بود بعضی از معممین با عمامه آمده بودند! و در آنجا آنها را راه داده بودند، می‌گفت وقتی که ما در آن جا مشغول عبادت و اینها شدیم، خب فرصتی هم نبود، نیم ساعت، یک ساعت حالا من نمی‌دانم چقدر فرصت بود، می‌گفت یک مرتبه من دیدم این آقای معمم یک نفر را صدا زد و گفت بیا اینجا، یادت باشد وقتی که رفتیم تهران بیا دفترم راجع به فلان موضوع که فراموش کرده بودیم فلان معامله با هم صحبت کنیم! خب حالا آدم چه می‌فهمد؟ این دو تا را بگذارد در کنار هم چه نتیجه‌ای عائد او می‌شود؟ خیلی چیزها گیر آدم می‌آید، خیلی چیزها. مکان واحد، بیت الله الحرام کعبه مکرمه، آقا آنجا یاد معامله و دفترش می‌افتد! این چه حکایتی است؟ این چه قضیه‌ای است؟ چه مسئله‌ای است؟ هان! آن یکی را آدم نگاه می‌کند می‌بیند چه برنامه‌ای بوده، سرشان را به دیوار می‌زدند و های های گریه می‌کردند و اصلا نمی‌فهمیدند مردم دارند به آنها نگاه می‌کنند، اصلا حالیشان نبوده قضیه چیست؟

اگر یک روز پرده برافتد و حقایق آشکار شود آن گاه ما می‌بینیم که بسیاری از آن چه را که در جهتی ما دارای قضاوت‌های مختلف بودیم آنها در جای خود نبوده و مسئله چیز دیگری بوده.

خلاصه در آن جا جایی است که مثل همین ماه مبارک رمضان در تشبیه آن رحمت خدا آمده و همه را

گرفته شما نگاه کنید ببینید وقتی که ماه رمضان می‌آید احساس نمی‌کنید فضا عوض شده؟ اصلاً فضا عوض شده انگار آسمان تغییر کرده، انگار حال و هواها عوض می‌شود مسائل تغییر می‌کند، احساس نمی‌کنید؟ این همان است، همان رحمت خدایی است که می‌آید و همه موانع را کنار می‌زند و همه معدّات را برای بنده ایجاد می‌کند، می‌گوید اگر تا الان می‌خواستی زور بزنی، الان ما داریم زور می‌زنیم اگر تا الان می‌خواستی تحمل کنی و تحمیل بر خود کنی الان خود به خود ما تو را داریم راه می‌اندازیم و جلو می‌بریم تو هم پایت را از روی ترمز بردار ببین که با چه سرعتی داری حرکت می‌کنی.

لذا در این ماه بزرگان توصیه داشتند به مراقبه بسیار زیاد، مقصود از مراقبه تصحیح افکار و تصحیح گفتار و تصحیح کردار است، در این سه مطلب، و خب البته در آن تصحیح افکار مسائل بالاتری هست: تصحیح سرّ، تصحیح سرّ مستتر، آنها دیگر مربوط به ما نیست، آنها مربوط به دیگران است، همین قدر در این ماه افکار را تصحیح کنیم، افکار را از آن چه که تا به حال بود یک قدری تغییر بدهیم که هر چه هست به این افکار برمی‌گردد، زود قضاوت نکنیم، زود گناه را به گردن دیگری نیاندازیم، زود از خود دفع نملایم و به دیگری بستن نکنیم، حسن ظن را نسبت به برادران ایمانی خود تقویت کنیم، جای خالی برای خلاف آن چه که متوقع است در دل خود قرار بدهیم، این چیست؟ این تصحیح افکار است، در گفتار هم مواظبت داشته باشیم، هر حرفی را نگوئیم هر چیزی را به زبان نیاوریم و بدانیم بعضی از آن چیزهایی را که به زبان می‌آوریم عقبات او به طول خواهید کشید و تبعات او استمرار خواهد یافت.

مرحوم آقای انصاری رضوان الله علیه می‌فرمودند دروغ و تهمت و غیبت حرام است ولی هر راست هم که واجب نیست آدم هر چه را بگوید، دروغ نباید بگوید ولی حالا راست را هم باید گفت؟ واجب است؟ نه، خب واجب نیست، لازم نیست، خیلی از چیزهای راست هست که شما نمی‌گویید، شما هر چه که در منزل می‌گذرد می‌آید به دوستانتان بگویید؟ یکی از آن را هم نمی‌گویید، لذا انسان باید سعی کند که سخنی را که می‌گوید ضروری باشد و مفید باشد و به درد بخورد، به درد بخورد، و هیمن طور خب در کردار هم که بایست این مسئله مورد توجه قرار بگیرد هر چه می‌توانیم سعی کنیم که از فرصت های این ماه استفاده کنیم و آن چه که موجب جلب رحمت است فراهم کنیم و آن چه که مانع از ورود ملائکه است پرهیزیم و بر حذر باشیم.

اول چیزی که در این ماه باید رعایت بشود مسئله غذا و تغذیه است البته خب این در همه موارد باید مورد توجه قرار بگیرد منتهی در این ماه باید بیشتر توجه کرد، ببینید دو تا وعده خدا در اختیار ما گذاشته یکی افطار و یکی سحری، حالا حتماً باید هر دو را به نحو اکمل به جا بیاوریم؟ کی گفته؟ کی گفته که باید سحری و افطار را آن چنان خورد که انسان نتواند نفس بکشد؟ به خاطر این که یک چند ساعتی بین آن فاصله است، بالاخره شکم هم اندازه دارد، حجم شکم، فعالیت شکم، جهاز هاضمه، اینها همه حساب و کتاب دارد، غذای زیاد خوردن چه فایده‌ای دارد؟ جز سنگینی چه فایده دارد؟ و به قول بزرگان انسان مرکب غذا خواهد شد نه

غذا مرکب انسان بشود، یعنی حمال است، می‌کشد از این طرف به آن طرف، تا حالا سبزی و گوشت و پنیر و برنج و فلان در دکان عطاری بوده حالا در دکان بنده از این طرف به آن طرف دارد می‌رود، فقط جایش عوض شده، مگر مجبور هستیم؟ هر چیزی حساب دارد، انسان نه آن مقداری باید بخورد که موجب ضعف او بشود و خود آن ضعف او را از توان ببرد و حالت نشاط را از او سلب کند، نه، این هم صحیح نیست، این هم درست نیست، هم به بدن و سلامتی او ضرر وارد می‌شود و هم همین پرداختن به این ضعف موجب بشود که نفس نتواند نسبت به آن مسائل معنوی آمادگی و استعداد جذب را داشته باشد، این غلط است.

در موقع افطار شما باید این مسئله را در نظر داشته باشید که بسیاری از نعمتها و رحمتهای خدا مربوط به شبهای ماه رمضان است و اگر انسان بخواهد به نحوی این افطار را بخورد که این غذا بر او غلبه کند و بر او حکومت کند و فکر او را بگیرد و مشغول به خود بکند، خب چطور می‌تواند از نعمتها و رحمتهای الهی در شب بهره‌مند بشود؟ اینها با هم جمع نمی‌شوند.

در شب و موقع افطار باید انسان مقداری غذا بخورد که ضعف او در روز ترمیم بشود، و دیگر اضافه بر آن احساس ثقل نکند در معده، در شکم احساس سنگینی نکند، اینها همه غلط است، خوردن آش و نمی‌دانم شله زردها و این چیزهای سنگین بی فایده که فقط سنگینی دارد برای شکم، هیچ فایده ندارد، هیچی، بلکه باید با غذای سبک رفع ضعف بشود، حالت نشاط را انسان بعد از افطار در خود ببیند، آن وقت این می‌شود افطار، این می‌شود آن افطاری که مانع نیست برای مسائل آینده، برای مطالب آینده که تا سحر، تا طلوع آفتاب اینها باید بیاید، اینها باید بیاید، از خوردن چیزهای چرب و شیرین و سرخ کردنی‌جات و چیزهایی که موجب غلظت خون هست باید پرهیز کنیم، اینها چیزهای خوبی نیست، سرخ کردنی‌جات و اینهایی که فکر را می‌گیرد و سنگینی می‌آورد برای انسان. سبزیجات و میوه‌جات و آن غذاهایی که دارای نشاسته کمتری هست اینها اشکال ندارد، حالا یک مقداری هم پروتئین هم باشد عیب ندارد، خوب است و منتهی زیاد نه، دستور همان دستوری است که بزرگان دادند، وقتی که از افطار می‌خواهید بلند شوید احساس سنگینی نباید بکنید، احساس بکنید کار را خراب کرده‌اید، احساس سبکی و چه بهتر است که یک مقداری صبر کنید، اول یک آب جوشی، چای ملایمی با دو تا خرما که مستحب هم هست که انسان اول اینها را بخورد، یک مقداری آن حالت جوع فروکش می‌کند، ترشح معده خنثی بشود، وقتی که آن ترشح خنثی شد، آن اسید معده، آن وقت انسان بیاید یک غذای ملایم بخورد، آن موقع هم معده او آرامش دارد و با کمال سهولت به هضم غذا می‌پردازد و هم انسان آن ارتباط را حفظ می‌کند.

در جلسات عنوان اگر نظر رفقا باشد عرض کردیم ما، البته باز هم این مسئله خواهد آمد، ارتباط مستقیم بین آن چه را که ما می‌خوریم و مسائل روحی و معنوی که برای ما حاصل می‌شود، این یک ارتباط مستقیم دارد، امکان ندارد شما در موقع افطار یک غذای خیلی حسابی بخورید و سنگین و فلان و بعد در شب موفق

شوید حالتان را حفظ کنید، امکان ندارد، امکان ندارد، بخصوص حالا که دیگر شبها هم خیلی کوتاه است و چند ساعت بعد هم دیگر موقع سحری است و موقع اذان صبح که خب طبعاً به این قضیه بیشتر باید رسید، در سحری خب انسان باید یک غذای مقوی بخورد البته باز سنگین نباید باشد و بعد از سحری نباید بخوابد این خوابیدن بعد از غذا بسیار مضر است و باعث سوء هاضمه می شود، غذا را برمی گرداند در مری می آید و این باعث نفخ می شود و از بین آن دستگاه جهاز هاضمه و بعد هم در طولانی مدت به ناراحتی دیگر مری مبتلا می کند آدم وقتی که بلند می شود احساس خستگی می کند.

بهتر است در بین الطلوعین صائم بیدار باشد یکی دو ساعت بعد از سحری بیدار باشد بعد آن وقت یکی دو ساعت بگیرد بخوابد آن وقت اشکال ندارد که آن حال برای خود طول روز هم باقی بماند و سعی کند که آن حال معنوی برای او حاصل بشود.

امروزه در افطاری هایی که داده می شود سعی بر این است که تلون الوان مختلفه و غذاها و اطعمه مختلفه بیشتر مورد نظر قرار بگیرد، البته خب اکرام ضیف مستحب است، افطاری دادن مستحب است، ما درباره افطاری خیلی دیدیم روایت زیاد است، حتی به مقداری از خرما هم در روایت داریم کسی که می تواند اگر ضیافت کند صائم را، خدا به او چقدر ثواب می دهد در صورتی که نداشته باشد، ولی باید در نظر بگیریم که این ماه رمضان یک ماه بیشتر نیست آن را باید مورد توجه قرار بدهیم و به او باید فکر کنیم و از غذاهایی که در مقابل خود می بینیم به آن غذاهایی اکتفا کنیم که بتواند این مقصود را تأمین کند، نه این که بخاطر مزه و فلان ... و

یکی از رفقا خدا رحمتش کند از دنیا رفته، می گفت به اتفاق چند نفر آمدیم قم منزل علامه طباطبایی موقع ظهر بود، پنج شش نفر بودیم و آمده بودیم منزل مرحوم علامه طباطبایی، نماز خواندیم و دیگر بنابراین شد که ما نهار هم آنجا باشیم، خادم ایشان آمد و سفره پهن کرد و غذا آبگوشت بود، آبگوشت هم به اندازه اهل آن منزل طبخ شده بود، اضافه که نشده بود، اینها سر ظهر رسیده بودند، افرادی که در منزل بودند خب اطلاع نداشتند، خادم آمد و سفره را انداخت و یک ظرف آبگوشتی آورد که شاید مثلاً ثلث آن پر بود، بقیه آن همه خالی بود، می گفت ما همین طور نگاه کردیم به هم بالاخره تکلیف ما چند نفر با این شکم گرسنه که صدایش می رفت این طرف و آن طرف چیه؟ مرحوم علامه هم نشسته بود بی خیال سر سفره و گفتند بفرمایید بفرمایید یکدفعه دیدیم پارچ آبی که آن وسط بود علامه پارچ آب را برداشت همه را خالی کرد در این کاسه، پر شد آمد بالا، همه گفتیم آقا چکار می کنی؟ یکی از این معممها بود، سید بود، از منسوبین ما هم بود، خدا بیامرز او را، گفت: چکار می کنید؟ همان را می خوردیم، ایشان فرمودند به به عجب سلاک راه خدایی! پس شما غذا را برای مزه می خورید؟! غذا را برای مزه اش می خورید؟! بخورید بابا، برداشتند برای همه کشیدند، نان هم برداشتیم در آن خالی کردیم و خوردیم حالا یکخرده مزه آن تغییر کرد، بابا این که دیگر آسمان به زمین نیامده،

این را باید از اینها یاد بگیریم، باید روشمان را از اینها یاد بگیریم، از این افرادی که اینها این طور کردند که رسیدند به آنجا، به آن مطالب و اینها رسیدند.

آن کسی که از ظهر تا شب به فکر این است که خانمش در منزل چه افطاری حالا می‌خواهد جلوی او بگذارد و چه سفره‌ای می‌خواهد برای او قرار بدهد و چه غذاهایی می‌خواهد بگذارد او که اصلاً نمی‌تواند در این مطالب غور کند، در این افلاک سیر کند، در این راهها حرکت کند، در این افق پرواز کند، او که نمی‌تواند. این مسئله مسئله بسیار مهمی است که باید همه ما مدّ نظر قرار بدهیم و مواظب باشیم که در همه ايام این مسئله باید مورد توجه قرار بگیرد مخصوصاً در این ماه که واقعا ماه عظیم النظیری است و مانند او نیست و بیش از سی روز هم نیست و این حال و هوا تغییر می‌کند، همین است دیگر، مشیت خدا همین است، حالا چه می‌شود کرد؟ چه مصلحتی است که خداوند در بین دوازده ماه فقط یک ماه را ماه رمضان قرار داده نه بیشتر؟ خب آدم گاهی اوقات با خودش فکر می‌کند: چه اشکال داشت از هر سه ماهی و چهار ماهی یک ماهش ماه رمضان بود؟ سه ماه می‌گذشت یک ماه، ماه رمضان، سه ماه دیگر می‌گذشت یک ماه، سه ماه می‌گذشت ... ولی نه از هر دوازده ماهی یکی از آن ماه رمضان است و همان یک ماه برای تعیین تقدیر و مشیت کفایت می‌کند همان یک ماه کفایت می‌کند اگر مواظب باشیم، اگر مراقب باشیم، اگر به آن چه که مورد رضای خدا است تن بدهیم و مستقل در رأی و فکر و نظر نباشیم.

مطلب دیگر در ماه مبارک مسئله توجه به مطالب غیر ضروری است، از مطالب غیر ضروری انسان پرهیز کند اخبار، اخبار مسائل، حوادث، جریانات، اینها چیزهایی است که جلوی نزول فیض و رحمت خدا را می‌گیرد و وقتی که نازل می‌شود آن فیض و آن رحمت در قلب مؤمن جایی برای خود نمی‌بیند که در آن جا بیاید و نزول کند می‌بیند پر است، این کله پر از خبر است، این کله پر از حوادث است، این کله پر از تشنه است و پر از تفرقه است و پر از مسائل مختلف است که البته خب آن را در مراقبه از افکار گفتیم. وقتی که می‌خواهد بیاید جا ندارد، نمی‌رود، می‌رود به یکی دیگر می‌زند، می‌گوید تو برای من جا قرار ندادی منت تو را هم نمی‌کشیم، هستند افرادی که آنها قابلیت برای این مسئله را دارند، ما می‌رویم در آن جا نزول اجلال می‌فرماییم، اینجا ما نمی‌آییم که فکرت را پر کردی، ذهنت را پر کردی از آن چه را که به درد تو نمی‌خورد و مفید نیست و جا برای آن طرف دیگر نگذاشتی.

منزل دل نیست جای صحبت اغیار¹

اغیار نمی‌توانند بیایند. این جا جای خدا است جای عرش الرحمن است، قلب مؤمن عرش الرحمن است، نه جای خطور، خاطرات جای او نیست، بله برای آن افرادی که باید به بعضی از مسائل بپردازند تکلیف

1- دیوان حافظ "خلوت دل نیست جای صحبت اضداد دیو چو بیرون رود فرشته درآید"

آنها فرق می‌کند، ما نباید بر خودمان تکلیف اضافه کنیم و تصور کنیم که تکلیف ما این است، بکنیم از دستمان رفته است، خدا منت کسی را نمی‌کشد، ناز کسی را هم نمی‌خرد ما در مقام نیاز هستیم یک "ی" اضافه داریم، آن طرف در مقام ناز است "ی" ندارد، ما نیازیم او ناز است حالا ما آمدیم جایمان را عوض کردیم ما شدیم ناز و او را نیازمند خودمان کرده‌ایم، این که نمی‌شود این که درست نیست آن می‌گوید نه آقا جان هر چیز باید در جای خودش باشد ما در مرتبه خود و در مقام عز هستیم، در مقام کبریایت هستیم، شما در مقام عبودیت هستید در مقام مخلوقیت هستید، در مقام مسکنت و فقر هستید و هر چه این مسکنت و فقر شما بیشتر باشد دلالت بر علو رتبه شما می‌کند، نه دنو رتبه.

ما خیال می‌کنیم در مقام ناز هستیم و داریم برای خدا ناز می‌کنیم خدایا ما برای تو این جوری کردیم، خدا ما برای تو این جوری کردیم، خدایا ما تبلیغ دین تو را کردیم، نکن، برو در خانه ات بگیر بنشین، خدایا ما آمدیم نمی‌دانم این کارها را انجام دادیم، خب نکن، نکن، خدایا ما آمدیم رفع حاجت فلان مؤمن را کردیم، خب از فردا نکن که منت آن را سر خدا بگذاری،

خدایا ما آمدیم برای تو نماز خواندیم! پنج میلیارد نماز نمی‌خوانند تو هم یکی روی آن بشوند پنج میلیارد و یکی. خدایا ما آمدیم بلند شدیم نماز شب خواندیم! اوه این همه گرفتند خوابیدند تو هم بگیر خواب، یک ذره از ما کم می‌شود؟ اگر کم شد آن وقت بلند شو ناز کن، اگر کم شد بلند شو ناز کن، از مرتبه کم می‌شود؟ از مقام علی العرش استوی ما کم می‌شود؟ از مقام مالک یوم الدین ما کم می‌شود؟ از مقام له ملک السموات و الارض کم می‌شود؟ اگر کم شد خب بلند شو برای ما یک مقداری نماز بخوان و ما نگاه می‌کنیم یکخرده به خودمان ببالیم که این بنده ما بلند شده نماز خوانده.

بله اینها همه اینها مقام ناز است، ناز به ما نیامده به ما نیاز آمده، به ما فقر آمده، نیاز آمده من تعجب می‌کنم از آن افرادی که می‌شنوم کاری انجام می‌دهند بعد می‌آیند به رخ آدم می‌کشند اصلاً تعجب می‌کنم خنده‌ام می‌گیرد، که چطور یک نفر یک کاری انجام بدهد بعد بیاید بگوید آقا ما این کار را انجام دادیم، خب نکن، خب چرا به من داری می‌گویی، اگر برای خدا کردی خب بروید به او بگویید چرا به من می‌گویید؟ اگر برای من کردید صد سال نکنید! برای چه می‌گویی؟ اینها مال چیست؟ اینها مال این است که ما آمدیم آن "ی" را برداشتیم در حالی که باید ی را بگذاریم، "ی" نیاز باید باشد. نیاز یعنی احتیاج، یعنی فقر، یعنی مسکنت، یعنی گدایی، این اشعار حاج میرزا حبیب را بخوانید ببیند چه دارد می‌گوید:

من گدا من گدا من گدایم

به به مرحوم آقا رضوان الله علیه یکی برای ایشان اینها را می‌خواند و ایشان هم همین طور اشک می‌ریختند اشعار حاج میرزا حبیب، خدا رحمتش کند، اینها بردند، اینها بردند، اینهایی که آمدند گدایی و فقر را در این دنیا با وجودشان حس کردند، هان، نه این کسی که کله را این جوری می‌کند شق و رق راه می‌افتد

انگار... چه خبر است؟ بنشین بابا، فیزی بکنند عین پف به زمین چسبیدیم، حالا خیال می‌کنیم ملک و ملکوت و کهکشان در اختیار ماست

من گدا من گدا من گدا

امیرالمؤمنین علیه السلام در آن مناجاتشان در مسجد کوفه چه می‌فرماید؟ الهی انت الغنی و انا الفقیر فهل یرحم الفقیر الا الغنی؟ آنها معنای این عبودیت را فهمیدند و به کنه معنای نیاز رسیدند و به واقع آن رسیدند و رستند و فزت و رب الکعبه گفتند، آنها رسیدند.

هر چه بتوانیم در این ماه از ارتباطات غیر ضروری پرهیز کنیم، ارتباطات، یک ماه بیاییم تجربه کنیم ببینیم چیزی عوض می‌شود یا نه؟ همین موبایلهای لعن الله علیه و علیهم! دنیا و زندگی را برده، البته موارد استفاده خوب هم دارد حالا گاهی، از صد تا دو مورد، نود و هشتای آن بیخود است، همه چیز انسان را، ذکر و فکر و همه چیز را برداشته برده، واقعا این دیگر یک چیزی است که انسان احساس می‌کند که محکوم آن صنعت شده است، نه حاکم آن.

دیروز ما در یک مجلس ختمی در تهران شرکت کردیم در مسجد آقای شیخ محمد، ایشان داشتند وعظ می‌کردند، صحبت می‌کردند، چقدر حرفهای خوب، حرفهای عالی، بسیار بسیار حرفهای مذکر و منبّه، که شنیدیم که بعضی از آقایان و اعلام و صاحب عزای مجلس فرموده بودند که من تا به حال منبری به این متقنی و محکمی و پرمطلبی و استقامت نشنیده‌ام، همین، همین مطالبی که باید در این مناسبات باید گفت و کسی نمی‌گوید، همین مطالب همین مطالب، آقا یک موبایلی زنگ می‌زند برمی‌دارد از این طرف حالا خجالت هم نمی‌کشد آخر بی‌فرهنگ، بی‌فرهنگ اگر جای دیگر هم می‌رفتی موبایلت را می‌بردی؟ دم در از تو نمی‌گرفتند؟ چقدر باید یک شخصی بی‌ادب و بی‌تربیت و نفهم باشد که وقتی یک منبری دارد صحبت می‌کند موبایلش زنگ بزند و بعد هم هی شروع کند به حرف زدن! حالا نزنند در سرش بلکه شروع کند به حرف زدن، دوباره زنگ می‌زند، دوباره یکی از آن طرف، یکی از آن طرف، این فرهنگ ما است، این ثقافت ما است، کجای آن ادب است؟ کجای آن احترام است؟ این بی‌احترامی و اهانت به حق دیگران است، دیگران می‌خواهند مطلب بفهمند، می‌خواهند مطلب بشنوند، حواستان را جمع کردند، افرادی که در اینجا آمده‌اند بیکار نبودند و از خانه خودشان فرار نکرده‌اند، آمده‌اند که مطلب بشنوند، مسئله بفهمند، یک آدم بی‌تربیتی موبایلش زنگ می‌زند شروع می‌کند به حرف زدن همه اذهان متشت می‌شود، رشته صحبت از دست متکلم درمی‌آید.

مرحوم قاضی رضوان الله علیه داشتند عصر جمعه صحبت می‌کردند می‌فرمودند برای انسان حتی یک صدایی که می‌شنود ضرر دارد، همین که داشتند صحبت می‌کرد از توی کوچه یکدفعه صدای تق آمد حالا یکی یک چیزی زده بود یا به دری چیزی زده بود گفت ببینید، ببینید این ضرر دارد همین صدا، صدا است ولی

انسان در شرایطی است که از هر چیزی بیشتر احتیاج به سکوت دارد، به آرامش دارد، یک دفعه می‌بینی صدای تق آمد همه چیز به هم ریخت، تشویش می‌آید بر انسان حاکم می‌شود، دیگر یک چیز دیگر می‌شود، دیگر یک وضع دیگر می‌شود، این دیگر او نیست، این دیگر او نیست، این یک ربع دیگر نیست، نیم ساعت بعد دیگر آن نیست.

و کسی هم نیست که تذکر بدهد، من نمی‌دانم چرا این مسائل را نمی‌گویند؟ چرا در مساجد، در این حسینیه‌ها در بالای منبرها نمی‌آیند، نمی‌گویند، یک فرهنگ را صحیح کنند و درست کنند و استفاده آن را استفاده صحیح کنند لذا ما در امسال بخاطر این که مسائل گذشته پیدا نشود خدمت رفقا عرض کردیم که از این به بعد چه در مجالس شبهای ماه مبارک یا در مجالس اعیاد صبح‌ها یا در مجالس عصرهای جمعه یا در مجالس عنوان یا هر مجلس عمومی دیگر به طور کلی آوردن موبایل ممنوع است، ولو خاموش ممنوع است و کسی که موبایل بیاورد متمرّد تلقی خواهد شد. چون به نظر می‌رسد که آن اهمیت مطلب شاید برای بعضی‌ها جا نیفتاده باشد و من احساس می‌کنم که در این مجالس گاهی از اوقات که یک همچنین مورد نامناسبی پیش می‌آید همه متأثر می‌شوند افرادی که هستند متأثر می‌شوند، خب نمی‌خواهند برخورد کنند بالاخره یک شخصی یک سنی از او گذشته بالاخره خب این خودش باید بداند، باید متوجه بشود که اضرار دیگری حرام است، حرام است شرعاً، اگر شما بیایید و کاری انجام بدهید که شخص دیگر ناراحت بشود این حرام است، خب آقا جان اگر شما این قدر برای تو آن صحبت با مخدره مکرمه علیا حضرت لازم است مجبور نیستی بیایی در این مجلس یا اگر فرض کنید که فلان اشتغالت این قدر مهم است که حتماً باید ارتباط مستقیم داشته باشید کی شما را دعوت کرده؟ چه الزامی هست؟ چطور در وقتیهای دیگر که اوقات انس و چه عرض کنم هست موبایل در کنارشان نیست؟ این قدر این مجالس آبکی شده و اهمیت آن از بین رفته که به اندازه کمترین آنها برایش ارزش و بها داده نمی‌شود خب از جهت این که رفقا خودشان نسبت به این مسئله آگاهی دارند نسبت به رفقا عرض بنده نیست اما نسبت به افرادی که خب توجه ندارند و اینها ممکن است که باعث اختلال بشوند اگر از رفقا کسی را مشاهده کرد به آن شخص تذکر بدهد که از مجلس خارج بشود.

هر چه ما بتوانیم ذهن خود را بیشتر متوجه اصل مطلب کنیم و از حواشی بزیم برده‌ایم، یکی از مطالبی که ما سابقاً نسبت به مرحوم آقا ایراد می‌گرفتیم همین مسئله تسجیل صحبت‌های ایشان با دستگاه ضبط صوت بود خب مرحوم آقا رضوان الله علیه مخالف بودند آن زمانهای سابق ما در ذهنمان این نکته بود و این مسئله بود که این ضبط کردن خب چه اشکالی دارد؟ صدا ضبط بشود، بماند مثل این که الان هست دیگر الان ضبط‌هایی که هست و صدا را ضبط می‌کنند، گاهی اوقات انسان چیزی را فراموش می‌کند مراجعه می‌کند خب این چه دلیلی دارد بعد متوجه شدیم که منظور ایشان از این ضبط نه خود ضبط صدا بلکه انحراف و اشتغال ذهن بوده به مسائل جانبی، نه فقط خود ضبط یعنی آمدن و خلاصه این آن اصل مطلب را کنار گذاشتن و ذهن

مشغول مسائل دیگر شدن مشغول جوانب و حواشی شدن و الا اگر فرض کنید که این ضبط یک گوشه باشد و کسی هم متوجه نشود، البته این دستگاههایی که فعلا هست این مطالب را حل کرده، ولی آن موقع مثلا دستگاههای ضبط بزرگ بود مورد توجه بود، عمومی نبود، کم بود، مثلا اگر می آوردند ضبط می کردند برای افراد یک دیدگاه دیگری داشت، آن زمانها را آنهایی که سنی دارند خب یادشان است، خب امروزه مسائل خیلی بدیهی و پیش پا افتاده است ولی آن زمانها اگر می آوردند یک کسی کیفی دستش بود همه نگاهش می کردند که حالا چی آن تو گذاشته، می خواهد چکار کند، خیلی مهم بود، خیلی قضیه غیرعادی می نمود، و تمام فکر ایشان و بزرگان به طور کلی در این گونه مجالس حذف زوائد و حواشی و پرداختن به آن اصل و متن بود. الان ما در مجالسی که نگاه می کنیم فرض کنید که یک خطیبی دارد صحبت می کند مثلا شخصی دارد روضه می خواند یکی از این دوربینهای یک متری برمی دارند و دو نفر این طرف و سه تا آن طرف و بچرخ به آن طرف و ... این دیگر چیزی برای کسی باقی نمی گذارد، یا مثلا یکی آن طرف یکی این طرف یکی از بالا بگیر یکی از زیرش بگیر یکی از آن دمش بگیر خب این دیگر اصل تبدیل به حواشی می شود، به زوائد می شود.

بنده در یک مجلسی رفته بودم سابقا عصر عاشورا بود در تهران منزل یکی از آقایان فوت کرده خدا رحمت کند آدم خوبی بود ولی خب بعضی ها توجه ندارند، التفات ندارند به این مطالب، خیلی از آقایان نشسته بودند، افراد نشسته بودند، علما نشسته بودند، ما که آمدم یک گوشه در آن طرف نشستیم، آن منبری هم روضه می خواند اتفاقا روضه قشنگی هم می خواند باحال بود روضه او روضه با حالی بود خود او معلوم بود که خودش هم متغیر بود تحت تأثیر قرار گرفته بود، منقلب بود، همین که داشت این روضه می خواند، روضه وداع را داشت می خواند، حضرت زینب سلام الله علیها و اینها، یک دفعه دیدیم یک آقایی آمد یکی از این چیزها چیست اسمش از این دوربین های این قدری گذاشته روی شانهاش از کنار آمد آمد وسط، یکی یکی روی کله این، روی کله آن، ببر جلو بیاور عقب، بزن عقب، بعد سراغ آن یکی، بعد آن هم سرش را بلند می کرد که ما هم هستیم، و بله نفر آن یکی می شد و آن یکی می شد، هیچی آقا، مجلس را به هم زد و مردم را از آن حال و هوا درآورد و همه را چنان یخ کرد و ... آخر آقا جان قربانت بگردم، فدایت شوم، آخر چقدر بگوییم روضه امام حسین ارزش دارد، احترام دارد، آخر این جا بازار مسگرها نیست، این جا فرض کن که تئاتر و لاله زار نیست، دارند روضه عصر عاشورا را می خوانند، آخر عکسبرداي چه مرگتان است، آخر دیگر این چه بازی است؟ می خواهید عکس بیاندازید خب بلند شوید بروید یک مجلس دیگر تشکیل بدهید آقا، یک مجلس خنده شوخی، مجلس تفننی، عکس هم بیاندازید به جایی هم بر نمی خورد، آخر چرا امام حسین را می کشید وسط؟ بعد این بلا را سرش درمی آورید؟ مظلومیت امام حسین این است که گیر من و شما افتاده، نه این که شمر و یزیدی بوده، و بعد هم آن بلاها، مظلومیت امام حسین این است که افرادی که مدعی پرچم داری او

هستند کمر او را می‌شکنند، این مظلومیت او است، بر خلاف مبانی او حکم می‌رانند برخلاف مرام او حرکت می‌کنند از او به عنوان سکوی پرش و رفعت و منیت خود استفاده می‌کنند، این مظلومیت امام حسین است، اما وقتی که شما از آن طرف نگاه می‌کنید می‌بینید بزرگان وقتی که جلسه روضه می‌گرفتند، می‌گفتند روضه ما بین الطلوین است جا هم محدود است هر کسی می‌خواهد بیاید زودتر بیاید، بیش از این هم ما گنجایش نداریم، عکس و عکسبرداری و این خزعبلات اینها هم در این جا راه ندارد، دکور و دکوربازی و فلان و پرچم بازی و خوش آمدید و تشریف فرمایی آقای فلان و چه می‌کنیم و بالای منبر آقایانی که وارد می‌شوند یکی یکی اسم می‌بریم این ها نیست، هان، اینها نیست، فقط روضه است، فقط اسم امام است، فقط اسم خدا است، فقط حدیث است، فقط ذکر مصیبت است، فقط یاد و احیاء ذکر است، همین و السلام، آن وقت چقدر این تأثیر دارد؟ این چقدر می‌تواند مؤثر باشد؟ چقدر می‌تواند در روح انسان اثر بگذارد؟ و انسان وقتی که خارج می‌شود احساس کند؟

لذا من چندی پیش به رفقا می‌گفتم افرادی که در آبدارخانه کار می‌کنند، اینها در وقتی که منبری صحبت می‌کند باید بیایند گوش بدهند، این طور نباشد که تصور بکنند که نه آن حساب و کتاب جدایی دارد برای خودمان و منبری هم برای خودش می‌گوید و مخاطب منبری مجلس و افراد هستند، نخیر، همه باید بفهمند که منبری امروز چه تحویل داد، آن کسی که در جای دیگر کار می‌کند کارش به جای خود، مأجور، محفوظ، ولی مهمتر از آن فهم است مهمتر از آن ادراک است، مهمتر از آن رسیدن به مطالب و مبانی است آن مهمتر است.

لذا مرحوم آقا می‌فرمودند وقتی که ذاکر شروع می‌کند همه دست از کار بکشند بنشینند گوش بدهند کسی صحبت نکند کسی حرف نزند، این مطالب مال همه است، این معلوم می‌شود کسی که دنبال فهم است دکور نمی‌خواهد بسازد، دکور نمی‌خواهد درست کند، آن تشکیلات برای خودش بزنند و هر چه می‌خواهند حرف بزنند و رونق و هر چه هم صدا بیشتر باشد بهتر است دیگر، هر چه صدا بیشتر باشد می‌گویند منزل آقا صدایش بیشتر است، رونق آن بیشتر است، سر و صدا بیشتر است، این بهتر است، منبری بیچاره هم این جا برای خودش حلقومش را پاره کند، نه این غلط است همه باید استفاده کنند همه باید توجه کنند، بعد به جای خود هر کسی بیاید وظیفه خودش را انجام بدهد، این می‌شود آن مجلسی که مجلس مورد نظر است و مورد توجه است نه سری نه صدایی نه فلانی نه پرچمی نه اعلانی نه چیزی.

ماه مبارک ماهی است که باید انسان این نکات را در نظر بگیرد یعنی در کیفیت غذا در کیفیت ارتباطات در کیفیت گفتار در کیفیت رفتار و در کیفیت تنظیم امور به نحوی باید باشد که در راستای تحصیل آن هدف که عبارت است از فتح ابواب ملکوت، باز شدن درهای عالم غیب، انشراح صدر و تغیر و تبدل نظام انسان، اینها را انسان کاملاً بتواند احساس کند و در آن راستا بایستی که این مطالب قرار بگیرد.

خب البته این مطالبی بود که رفقا می‌دانند و می‌دانستند و صرفاً از باب تذکر و قرار بود بر این که قبل از ماه مبارک خب ما مجلسی داشته باشیم در همان سلسله مطالبی که مربوط به مباحث عنوان بصری است ولی فرصت دست نداد گفتیم حالا که شب اول است و شاید در سه یا چهار شب آینده بنده نتوانم خدمت رفقا باشم، چون قصد تشریف دارم، انشاءالله بعد از تشریف اگر خدا بخواهد لولا البداء، انشاءالله را باید محکم بگویم که انشاءالله بایست - مخصوصاً در این مواقع که خیلی زمینه برای بدا خیلی زیاد است - باید انشاءالله را خیلی درست گفت از روی واقع باید گفت انشاءالله به مطالبی که در سنوات گذشته مورد بحث قرار گرفته بود که همان شرح حدیث شرح دعای ابوحمزه ثمالی که واقعا این دریا را هر قدر که ما در او غور کنیم باز می‌بینیم در کنار ساحل هستیم و در کنار ساحل داریم قدم می‌زنیم. والله قسم می‌خورم که من نسبت به این دعای ابوحمزه نظرم این است و همین طور سخن از روی گراف نمی‌گویم که هر چه من در بعضی از فقرات آن بخصوص در بعضی از فقراتش که هنوز نتوانستم برسم اعتراف می‌کنم. یعنی سایر فقراتش هم همین طور ما کجا امام سجاد کجا؟ ولی خب حتی به اندازه فهم خودمان، به اندازه ظرفیت خودمان نتوانستم خودم را قانع کنم که این همان چیزی است که می‌توانم، باز می‌بینم یک دریچه دیگری است اصلاً می‌مانم و نمی‌توانم دیگر جلو بروم، چه اقیانوس‌هایی از معارف در اختیار ما گذاشتند.

امیدواریم به برکت این ماه و به برکت انفاس پاکان این درگاه و به برکت صاحب این ماه که خود حضرت سجاد علیه السلام است خداوند بر ما منت بگذارد و نیاز ما را مورد عنایت خودش قرار بدهد. رسول خدا می‌فرمود **الفقر فخری** فقر و نیاز افتخار من است یعنی ای مردمی که در کله شما هزار تا از انانیت و تفرعن و از مطالب پوچ و از مسائل خلاف و کثرات گرفته و بوی تعفن آن تا به کجا دارد می‌رسد بیایید به من نگاه کنید که من دارم افتخار می‌کنم، من افتخار دارم می‌کنم، در جایی که شما به چیزهای دیگر دارید افتخار می‌کنید من دارم افتخار می‌کنم که ندارم، افتخار می‌کنم که هیچ هستم، افتخار می‌کنم که این هیچی را فهمیدم و شما نفهمیدید، و اگر می‌فهمیدید شما هم مثل من بودید، شما نفهمیدید که خودتان را بدبخت کردید، خودتان را بیچاره کردید و خودتان را گرفتار این کثرات و دنیا کردید و به اسم خدا آمدید در مقابل خدا قد علم کردید، شما نفهمیدید اگر می‌فهمیدید شما هم راهتان را تغییر می‌دادید و افکارتان را این قدر گمراه نمی‌کردید. **الفقر فخری** الان فقر افتخار من است، افتخار من این است که من احساس صفر بودن می‌کنم و احساس نیستی در قبال هستی مطلق می‌کنم و احساس بوار و فنا در قبال بقا و فنا می‌کنم امیدواریم خداوند متعال به برکت پاکان درگاهش و اولیاء گرامش و صالحین از بندگان یک نظر لطفی هم به همه ما بکند و این ماه مبارک را ماه تذکر ما قرار دهد و خدای نکرده ماهی قرار ندهد که پس از گذشت آن ماه ببینیم که مسئله فرقی نکرده و تغییری پیدا نشده و خدای نکرده مشمول آن کلام رسول خدا قرار نگیریم انشاءالله.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ